

נכתב ע"י דני מרום

ראשית פעולת "מודיעין 10" באפריקה – לכבודם ולזכרם של פורצי הדרך

בשנת 1951 מגיע לארץ ממצרים יהודי בשם אמיל חמאווי יחד עם אשתו וביתו.

בנמל חיפה הוא פוגש קצין מודיעין של משטרת הגבולות בשם מוסא אברמוביץ (מוסא, יליד ראשון לציון, חי מספר שנים בקהיר, בנו – תא"ל מיל. מנחם אבירם – מן). אמיל מספר למוסא הוא מספר שהוא נולד בסוריה, היגר למצריים שם עסק במסחר בתחומים שונים שהוא היה מודיע של משטרת "הסמים המשכרים" במצרים והוא מקושר למפקד המשטרה המצרית.

אמיל חמאווי מציע את שירותיו למודיעין הישראלי, לצאת חזרה למצרים ולהביא מודיעין. הוא מופגש עם ז'אק צביה מפקד "מודיעין 10" באותה התקופה. ז'אק סיפר כי הייתה התלבטות לגבי אמיל משום שלא הייתה דרך לבדוק את מהימנותו ואת הסיפור שסיפר.

עוד התלבטות בשיגורו של חמאווי למצרים נבעה מנפילתו של יהודה תגאר במאי 1951 בעיראק. יהודה תגאר נשלח מהארץ למשימות מודיעין לעיראק בכיסוי של סוחר שטיחים ונתפס, עבר עינויים ונשפט לשנים רבות בכלא (שוחרר כעבור 10 שנים).

אחד התנאים של חמאווי לחזרה למצרים הינה שאשתו וביתו יסודרו – ז'אק סיפר שאחרי מאמצים הנושא סודר, משפחת חמאווי קיבלה דירה בגבעתיים ואמיל חמאווי שוגר למצרים.

אמיל חזר ממצרים לאחר כשלושה חודשים, הביא מודיעין שהוערך כטוב.

בהתייעצויות במטה היחידה גובשה הדעה שהחדירה למצרים לצורכי איתור, גיוס והפעלת סוכנים מוטב שתהייה מסודאן בהעדר דרכים אחרות (מהרצועה וסיני הדבר היה בלתי אפשרי).

אורי אבן-טוב מפקד בסיס ד' (דרום) של היחידה התנדב לצאת לסודאן כמפקד הפעילות יחד עם אמיל חמאווי. סוכם שאמיל חמאווי ישהה בסודאן שלוש חודשים ויחזור ואילו אורי אבן טוב ימשיך בפעילות המודיעינית מסודאן.

הכיסוי לפעילותם של אנשי היחידה היה משני כיוונים: עסקי המסחר של אמיל חמאווי בקהיר וחברה בשם אינקודה.

חברת אינקודה הוקמה בשנת 1951 על ידי יעקב מרידור, רכשה מפעל לשימורים/בשר באסמרה/אריתריאה, הביאה שוחטים מישראל והובילה את הבשר בספינת קירור לנמל חיפה. המשלוח הראשון של הבשר נשלח לקראת חג הפסח בשנת 1952, התעכב מסיבות שונות והגיע לארץ רק באוגוסט 1952. בהמשך הבאת הבשר נתקלה בקשיים שונים, בהם החרמת בשר בתעלת סואץ על ידי שלטונות מצרים. באפריל 1953, על רקע הקשיים הכלכליים של החברה, רכשה ממשלת ישראל 51% של החברה ואשר בן נתן נכנס כנציג הממשלה בחברה – בפועל כמנכ"ל.

אמיל חמאווי יחד עם אורי אבן טוב שוגרו לאריתריאה ומשם לסודאן, השניים פועלים בכיסוי של סוחרים כל אחד בתחומו.

לאחר תשעה חודשים של פעילות, אורי אבן-טוב נחשף לגופי המודיעין המצריים-אנגלים והצליח למלט את עצמו חזרה לארץ.

פעילות מודיעין 10 באפריקה (אריתריאה, סודאן, אתיופיה) נמשכה לפחות עד שנת 1957 ולאחר מכן הועברה למוסד.

בשנים 1951 – 1964 שימשה אינקודה ככיסוי לפעילות המוסד במזרח אפריקה. במסגרת זאת אשר בן נתן ניהל את החברה בשנים 1953-1956 ודוד קרון עבד בחברה כקניין בשר בשנים 1959-1957.

גיבורי המבצע:

יעקב ז'אק צביה – יליד תורכיה, עלה בצעירותו עם משפחתו והתיישבו בירושלים. היה מפקד "מודיעין 10" ממרץ 1951 ועד 31 דצמבר 1951, בתחילת 1952 יצא לקורס הגבוה למודיעין, היה קמ"ן פיקוד מרכז ובאמצע שנות החמישים הושאל/עבר למוסד שם שירת שנים רבים בתפקידים בכירים.

אמיל חמאווי – יליד אלחמה/סוריה, היגר למצרים שם עסק במסחר עד עלייתו ארצה ב 1951. בתום הפעילות באפריקה עבר מהיחידה למוסד (אז "הרשות"), מספרים שאמיל בעל יכולת שכנוע יוצאות דופן ופיתח שיטות איתור וגיוס ייחודיות ונחשב לבעל כישורים בפעילות זאת.

אורי אבן טוב – בן המושבה הר-טוב, אביו היה שופט שלום בירושלים בשניים הראשונות לאחר קום המדינה. לאחר תום שירותו ביחידה ב 1952, יצא לארה"ב שם למד הנדסת אלקטרוניקה, חזר לארץ - עבד ברפא"ל ואח"כ בתעשייה האווירית, קיבל את פרס ביטחון ישראל בשנת 1966 מידי ראש הממשלה לוי אשכול על פיתוח טיל השביט ופיתוחים אחרים ששימשו את מערכת הביטחון. (לרפתנים שבין הקוראים – ב 1972 אורי יחד עם חבריו תיכנן מחשב אשר יסייע בהזנה אופטימלית של פרות....).

רחביה ורדי – עלה בילדותו עם משפחתו מפולין, המשפחה התיישבה במגדיאל. החליף את ז'אק צביה בתפקידו כמפקד "מודיעין 10" וכיהן בתפקיד בשנים 1952 – 1957, היה מפקד המבצע לאחר עזיבתו של ז'אק צביה, מ 1957 המשיך כראש ענף איסוף באגף המודיעין, ובשנים 1962 ועד 1972 היה ראש אגף "הצומת" במוסד.

אמיל חמאווי היה בין היוזמים והמקימים של בית הכנסת "בית אל" בגבעתיים (עולי בבל וסוריה), בית הכנסת הוקם ב 1960.

בקר בית הכנסת יש לוחות שיש של המעורבים בפעילות ובהן הנצחה של בני המשפחה של גיבורי הפעילות.

בשבוע שעבר הלך לעולמו אחרון השותפים לפעילות, יעקב ז'אק צביה ז"ל.

תודה לכל דור הנפילים אשר היו שותפים להקמת המודיעין האנושי במסגרותיו השונות.

יהיה זכרם ברוך.

על הברכה
העסקנים שהשתתפו בהונם אונם ומרצם
בהקמת מקדש מעט זה
יום ה' כ"ב אלול רחמים שנת תש"ך

כב' הר"ג
ר' יהושע מנשה שליט"א
רב העיר גבעתיים
נפ' כ"ט כסלו תשל"ט

מר אמיל שאול היו
ואסתר חמווי ז"ל

תכנין: מר אליהו
בן אלישע ורחל לוי היו

הרב סעריה שליט"א
בן הרב נסים לופס
סגן המנהל הכללי משרד הדתות

ביואלה יעמדו
כב' שר הדתות הרב הראשי
לתל אביב יפו והמחוז
מדין הגאון המפורסם
ר' יעקב משה טולידאנו
שליט"א

העסקן וראשון לצדקה
בן בכור שלום

מהנדס וחבר הנהלת
עיריית גבעתיים נציב מפא"י
מר שלום ברי שלמה קדמוני היו

הנכבא' והעסקן
מר חיים בן יוסף וחביבה
ח' דרייר היו